

**ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТІ
МЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
Кафедра політології, управління та державної безпеки**

**ПРОГРАМА
КОМПЛЕКСНОГО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за спеціальністю 251 «Державна безпека»
у галузі знань 25 «Воєнні науки, національна безпека,
безпека державного кордону»**

Програму погоджено кафедрою
політології, управління
та державної безпеки
(протокол № 17 від 18.04...2021 р.)

Завідувач доц. О. Б. Ярош

Програму затверджено
Вченою радою факультету
історії, політології
та національної безпеки
(протокол № 5 від 27.04...2021 р.)

Декан доц. Я. Б. Ярош

Луцьк – 2021

Укладачі:

Батюк О. В., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри політології, управління та державної безпеки ВНУ імені Лесі Українки.

Байрак С. О., кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології, управління та державної безпеки ВНУ імені Лесі Українки.

Гриньків О.О. кандидат юридичних наук, доцент кафедри політології, управління та державної безпеки ВНУ імені Лесі Українки.

Колб О.Г., доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, професор кафедри політології, управління та державної безпеки ВНУ імені Лесі Українки.

Пахолок В. М., кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології, управління та державної безпеки ВНУ імені Лесі Українки.

Майко Т. С., кандидат політичних наук, старший викладач кафедри політології, управління та державної безпеки ВНУ імені Лесі Українки.

Літковець Т. М., старший викладач кафедри політології, управління та державної безпеки ВНУ імені Лесі Українки.

Ярош Я.Б., доктор політичних наук, доцент, професор кафедри політології, управління та державної безпеки ВНУ імені Лесі Українки.

Пояснювальна записка

Комплексний державний екзамен є формою державної атестації студентів спеціальності 251 «Державна безпека» галузі знань 25 Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону, за освітньою професійною програмою «Державна безпека» першого (бакалаврського) рівня і передбачає комплексну перевірку знань та умінь студентів, які виконали навчальний план підготовки бакалавра зі спеціальності 251 «Державна безпека»

Іспит проводиться в усній формі на відкритому засіданні Державної екзаменаційної комісії з метою визначення рівня теоретичних знань та сформованих практичних умінь, здатності студента правильно сформулювати відповідь, обґрунтувати власну думку.

Атестація має комплексний характер і включає матеріал з основних фахових навчальних дисциплін, що вивчалися впродовж підготовки бакалавра зі спеціальності 251 «Державна безпека» у Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

У програми комплексного кваліфікаційного екзамену визначено перелік дисциплін, що виносяться на комплексний державний екзамен, анотації до тем з кожної дисципліни, перелік питань, що виносяться на атестацію і будуть внесені до екзаменаційних білетів, а також пропонується список літератури. Анотації до тем розкривають основні положення, специфіку і містять перелік основного категоріального апарату, що сприяє ефективній підготовці до іспиту. З кожної дисципліни прописані компетентності, яких набувають здобувачі вищої освіти під час її вивчення. У навчально-методичному виданні чітко прописано критерії оцінювання комплексного державного іспиту.

Зміст програми комплексного кваліфікаційного екзамену та її структура побудована таким чином, щоб студент зміг швидко пригадати раніше засвоєний матеріал і сформулювати системне уявлення відносно того комплексу дисциплін, що вивчалися.

I. Нормативна складова

Безпекознавство

Компетентності, якими повинен володіти здобувач. Здатність застосовувати правові засади функціонування держави і основи законодавства України, що стосуються повноважень держави, прав людини для забезпечення національної безпеки України, безпеки державного кордону, збройної боротьби та захисту демократичних цінностей. Здатність збирати, обробляти, оцінювати й аналізувати інформацію з різних джерел, використовувати методи обробки інформації, профілювання ризиків, кримінального аналізу та криміналістики, використовувати спеціалізоване програмне забезпечення для оцінки обстановки, прийняття рішень та оцінки ефективності застосування підрозділів.

Тема 1. Історія становлення безпекознавства.

Безпека держави часів Київської Русі. Становлення та розвиток безпеки до часів незалежності України. Формування національного безпекознавства з набуттям суверенітету України. Сучасні аспекти розвитку безпекознавства в Україні.

Тема 2. Сутність і зміст безпекознавства.

Основні категорії безпекознавства. Теорія безпекознавства в системі наук. Об'єкт і предмет безпекознавства. Поняття та структура науки безпекознавства. Цілі та завдання безпекознавства. Функції безпекознавства.

Тема 3. Методологічні основи теорії безпекознавства

Методологія безпекознавства. Загальнонаукові методи безпекознавства: синергетичний, діалектичний, аксіоматичний, пов'язаний, історичний, еволюційно-історичний, соціологічний, структурно-функціональний, статистичний, нормативістський, критичний. Спеціальні методи безпекознавства: сценарного підходу, національного пріоритету, геополітичної кон'юнктури, системної цілісності, біогеоенергодинамізму.

Тема 4: Суб'єкти безпекознавства.

Президент України. Верховна Рада України. Кабінет Міністрів України.

Рада національної безпеки і оборони України. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. Національна поліція України. Національний банк України. Суди загальної юрисдикції. Прокуратура України. Національна гвардія України. Прикордонні війська. Національне антикорупційне бюро України.

Тема 5: Система забезпечення безпекознавства.

Система забезпечення національної безпеки України та її основні функції. Структура системи управління національною безпекою. Суб'єкти державного управління у сфері безпеки.

Тема 6: Конституційні основи безпекознавства.

Загальні засади Конституційних основ безпекознавства. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в контексті безпекознавства. Компетенція суб'єктів безпекознавства відповідно до Конституції.

Тема 7: Характеристика Закону України «Про національну безпеку».

Характеристика засад національної безпеки України. Характеристика демократичного цивільного контролю. Характеристика секторів безпеки і оборони. Характеристика планування у сферах національної безпеки і оборони.

Тема 8: Основні положення Стратегії національної безпеки.

Пріоритети національних інтересів України та забезпечення національної безпеки. Цілі та основні напрями державної політики у сфері національної безпеки. Поточні та прогнозовані загрози національній безпеці та національним інтересам України. Основні напрями зовнішньополітичної та внутрішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки. Напрями та завдання реформування й розвитку сектору безпеки і оборони.

Тема 9: Характеристика нормативно-правових актів безпекознавства.

Характеристика Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу». Характеристика основних положень Закону України "Про оборону України". Характеристика основних положень Закону України "Про

державну таємницю". Характеристика основних положень Закону України "Про Раду національної безпеки і оборони України". Характеристика основних положень Закону України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію". Характеристика основних положень ЗУ "Про контррозвідальну діяльність".

Тема 10: Підзаконні нормативно правові акти безпекознавства.

Укази Президента України. Постанови Президії Верховної Ради України. Постанови Кабінету Міністрів України. Інструкції, розпорядження і накази міністерств, державних комітетів і відомств України. Розпорядження місцевих органів влади.

Питання до іспиту

1. Безпекознавство в системі наук.
2. Виклики та загрози безпеці України у зв'язку з Російською анексією Криму 2014 року.
3. Конституційні основи безпекознавства.
4. Методологічні основи теорії безпекознавства
5. Система забезпечення безпекознавства.
6. Суб'єкти безпекознавства.
7. Сутність і зміст безпекознавства.
8. Характеристика Закону України «Про національну безпеку».
9. Характеристика нормативно-правових актів безпекознавства.
10. Характеристика Стратегії національної безпеки України.

Рекомендовані джерела:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 р. Офіційний вісник. 2014. № 19. Ст. 583).
2. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII м. Київ поточна редакція від 24.10.2020, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
3. Указ Президента України № 392/2020 від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

4. Безпекознавство: особистість, держава, суспільство (системний аналіз). Навчальний посібник. П.М.Лісовський, Ю.П. Лісовська. — К.:Кондор-Видавництво, 2017. — 372 с.
5. Ліпкан В. А. Національна безпека України: монографія. В. А. Ліпкан. К.: Кондор, 2013. — 437 с.
6. Янчук А.О. Особливості вдосконалення нормативно-правового забезпечення державної безпеки України в сучасних умовах. Науковий Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ Серія Право. 2016. №1. С.342-355.
7. Попович К.В. Етимологія та розвиток категорії «безпека». *Управління розвитком*. №2 (161). 2013. С.58-61.
8. Чуваков О.А. Національна і державна безпека: співвідношення понять. *Правова держава*. №15. 2012. С. 193-196.
9. Лантінов Я.О. Щодо визначення національної безпеки України як об'єкта кримінально-правової охорони. *Форум права*. №1 2011. С.570-574.
10. Кравчук В.М. Інститут основ конституційного ладу у системі конституційного права України. *Історико-правовий часопис: науковий журнал*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 1 (5).С. 55-61

Теорія безпеки

Компетентності, якими повинен володіти здобувач

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій та методів політичної науки. Здатність виявляти внутрішні та зовнішні загрози, умови, джерела походження та граничні показники (індикатори безпеки) економічної, екологічної, військової, цивільної безпеки. Здатність моніторити розвиток загроз, оцінювати їх можливі наслідки, давати експертизу рішень, що приймається з точки зору безпеки. Здатність формувати та вдосконалювати нормативно-правову базу та моделі безпеки для протидії загрозам. Здатність формувати та вдосконалювати організаційні структури та створювати відповідні умови для забезпечення безпеки.

Тема 1. Поняття безпеки, основні її теорії та головні проблеми у її забезпеченні у сьогоденні. Поняття безпеки та її основні теорії. Сутність і

зміст міжнародної безпеки. Головні сучасні проблеми, що пов'язані із забезпеченням безпеки.

Тема 2. Національна безпека України, сучасні виклики та загрози : теоретико-методичні та прикладні аспекти. Поняття національної безпеки, її об'єкти та принципи забезпечення. Сучасні виклики та загрози національній безпеці України. Теоретико-методичні та прикладні аспекти вирішення проблем, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки України.

Тема 3. Теоретичні, нормативні та практичні напрями, а також особливості забезпечення національної безпеки України. Поняття та зміст діяльності, пов'язаної із забезпеченням національної безпеки України. Особливості діяльності з питань забезпечення національної безпеки України. Про деякі проблемні аспекти діяльності по забезпеченню національної безпеки окремих сил безпеки та оборони.

Тема 4. Теоретичні та практичні аспекти забезпечення безпеки у сфері виконання покарань України. Сучасна державна політика у сфері виконання покарань і пробації у контексті діяльності із забезпечення національної безпеки України. Нормативно-правові засади забезпечення безпеки у сфері виконання покарань України. Забезпечення безпеки засуджених і персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України заходами оперативно-розшукової діяльності.

Тема 5. Поняття безпеки, основні її теорії та головні проблеми у її забезпеченні в сьогоденні. Зміст діяльності Пенсійного фонду України, пов'язаної із забезпеченням національної безпеки. Принципи діяльності Пенсійного фонду України, що стосуються забезпечення Національної безпеки. Загрози та небезпеки, що виникають для національної безпеки, у зв'язку з іноземним інвестуванням Пенсійного фонду України.

Тема 6. Забезпечення економічної безпеки України: теорія і практика. Інституційні засади економічної безпеки. Економічні аспекти контрабанди у сучасному суспільстві. Зарубіжний досвід забезпечення економічної безпеки.

Тема 7. Корупція — одна із загроз національній безпеці України. Запобігання корупції – один із напрямів забезпечення національної безпеки України. Сучасні законодавчі підходи, пов'язані з подоланням корупційних впливів у сфері іноземного інвестування та банківської діяльності в Україні. Деякі шляхи запобігання корупційним та іншим злочинам, що вчиняються у сфері виконання покарань (зарубіжний досвід).

Тема 8. Інформаційна безпека — як один із видів національної безпеки України. Сучасні реалії кіберпростору України. Криміногенні загрози майбутнього у контексті існуючих проблем інформаційної безпеки в Україні. Нормативно-правові неузгодженості та суперечності інформаційної діяльності в Україні.

Тема 9. Теорія державної безпеки. Державна безпекова політика в умовах пандемії. Гібридна злочинність — сучасні реалії сприйняття та формування політик. Взаємозв'язок державної та національної політик у сучасних умовах викликів і загроз.

Тема 10. Теорія воєнної безпеки. Адміністративно-правовий режим цивільного військового співробітництва. Кримінально-правова охорона військової безпеки України. Тероризм як реальна загроза для воєнної безпеки України.

Тема 11. Теорія митної безпеки. Порушення митних правил – одна із загроз митної безпеки України. Сучасні виклики для Митної служби України. Проблемні питання, що пов'язані з порушенням Митних правил в умовах пандемії COVID-19.

Тема 12. Теорія правової безпеки. Правова рефлексія в надзвичайних ситуаціях. Нігілізм і зневіра у справедливість закону – джерела небезпек для правової системи України. Про деякі питання, що стосуються довіри до правосуддя в Україні.

Тема 13. Загальна характеристика інших теорій безпеки. Безпека життєдіяльності: глобальний вимір у світлі теорії трансформації систем.

Проблеми безпеки в теорії міжнародних відносин: порівняльний аналіз основних напрямів. Про деякі теорії безпеки у галузі охорони довкілля.

Питання до іспиту

1. Головні сучасні проблеми, що пов'язані із забезпеченням безпеки.
2. Діяльність міжнародних організацій із забезпечення безпеки.
3. Поняття безпеки та її основні теорії.
4. Теорія воєнної безпеки.
5. Теорія державної безпеки.
6. Теорія економічної безпеки.
7. Теорія митної безпеки.
8. Теорія інформаційної безпеки.
9. Загальна характеристика інших теорій безпеки.
10. Зарубіжний досвід забезпечення безпеки.

Рекомендовані джерела:

1. Белов О. Сектор безпеки в Україні: становлення і розвиток системи стратегічного управління. *Альманах урядування в секторі безпеки України* / від.ред. М. Маїгре. Ф. Флурі. Женева - Київ: Женевський центр демократичного контролю над збройними силами. 2010. С. 70-78.
2. Беляев С. А. Міжнародна безпека в умовах глобальної інформаційної революції. URL: <http://www.globalaffairs.ru/numbers/2/>
3. Бодрук О. Силкові методи кризового реагування (Гуманітарний інтервенціоналізм). Стратегічна панорама. 2005. № 1. С. 119-129.
4. Воєнна доктрина України від 8 червня 2012 р. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/lavvs/sho\7'648/2004/paran10#n10>.
5. Волошенко І. О. Концептуально-теоретичні засади дослідження проблем національної і міжнародної безпеки І. О. Волошенко. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2014. Вин. 118(1). С. 51-59. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2014_118\(1\)_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2014_118(1)_7).
6. Глобалізація і безпека розвитку. О. Г. Білорус., Д. І. Лук'яненко, М.О. Гончаренко, В. А. Зленко та ін. / під. ред. О. Г. Білоруса. Київ: Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. Київ. нац. екон. ун-т. 2001. 734 с.
7. Горбулін В. П. Шляхи зміцнення національної безпеки України. Стратегічна панорама. 2010. № 1 (38). С. 6-16.
8. Грубов В. Європейська колективна безпека в умовах глобалізації: ліберальна парадигма : монографія. Київ: ТОВ «ФАДА. ЛТД». 2007. 554 с.

9. Євроатлантична інтеграція України: глобальний та регіональний виміри / Коваль І.М., Глебов С.В., Дубовик В.А. та ін. Одеса: «Астропринт». 2008. 142 с.
10. Івановський В. В. Структура інформаційної інтервенції в українське суспільство. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/2444/1/37-40.pdf>
11. Качинський А. Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень : монографія. Київ : НІСД. 2013. 104 с.
12. Коваль І. М. Модернізація системи безпеки в сучасній Європі (міжнародно-правовий аспект). *Дослідження світової політики* : зб. наук. праць. Київ. Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. Вип. 13. 2000. С. 47-52.
13. Колб О. Г. Політико-правові аспекти унормування сфери національної безпеки України. *Основи громадянського суспільства та політичних знань*: навч. посіб. / В. І. Бортніков, О. Б. Ярош, С. О. Байрак та ін. ; за заг. ред. В. І. Бортнікова. Луцьк : Вежа-Друк, 2020. С. 429-440.
14. Колб О. Г., Дучимінська Л. М. Про деякі особливості реалізації на практиці та забезпечення національної безпеки України. Вісник пенітенціарної асоціації України. Пенітенціарна асоціація України; Науково-дослідний інститут публічного права. Київ: ФОП Кандиба Т. П., 2020. №2 (12). С. 103-109.
15. Колб О. Г., Дучимінська Л. М. Про деякі прояви кіберзлочинності у місцях позбавлення волі. Кримінальні загрози в секторі безпеки: практики ефективного реагування: матеріали панельної дискусії. (м. Харків, 26 вересня 2019 р.). Харків. Право, 2019. С. 49-51.
16. Коломісць О. Порівняльний аналіз сучасних моделей міжнародної безпеки. *Дослідження світової політики* : зб. наук. праць. Київ: ІСЕМВ НАНУ. 2013. Вип. 3 (64). С. 80-90.
17. Коломісць О.В. Концепт міжнародної безпеки в контексті глобалізації : монографія. Київ : Видавництво КиМУ. 2013. 426 с.
18. Кравчук В.М. Роль суду і прокуратури у забезпеченні законності актів органів виконавчої влади і місцевого самоврядування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / В. М. Кравчук; кер. роботи В. В. Долежан; Нац. ун.-т "Одеська юридична академія". – Одеса, 2008. – 20 с.
19. Литвиненко О. Європейська безпека і Україна: можливий шлях послабити виклики і загрози. *International Review*. № 3. 2009. С. 31-39.
20. Ліпкан В. А. Безнекознавство: Навч. посібник. Київ: вид-во Європейського університету. 2005. 208 с.
21. Ліпкан В. А. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: навчальний посібник. Київ: КНТ. 2006. 280 с.
22. Ліпкан В. А. Теорія національної безпеки : підручник. МОН України. Київ: КНТ. 2009. 631 с.
23. Луцький трилер, хронологія подій: стрілянина, захоплення заручників та хепі енд. 21 липня 2020 р. URL: <http://bug.org.ua/news/luts-kyy-tryler-khronolohiia-podiy-strilianyna-zakhoplennia-zaruchnykiv-ta-khepi-end-447786/>
24. Малиновська О. Нові виклики національній та регіональній безпеці: тероризм, організована злочинність, нелегальна міграція. *Нова безпека*. 2003. №2. С. 53-62.

25. Мандрагеля В. А. Причини та характер воєн (збройних конфліктів): філософсько-соціологічний аналіз : монографія. Київ: Вид-во УВЕ. 2003. 570 с.
26. Манжола В. Проект будівництва Великої Європи, або міжнародні імперативи зовнішньої політики України. *Зовнішні справи*. 2009. № 2. С. 6-9.
27. Міжнародна інформаційна безпека: сучасні виклики та загрози. Київ.: Центр вільної преси. 2006. С. 9-27; С. 53-70; С. 332-349; С. 373-383.
28. Національна безпека України: стратегічні пріоритети за шляхи їх реалізації: матеріали круглого столу. За заг. ред. О. В. Літвиненка. Київ : НІСД. 2011. 64 с.
29. Парахонський Б. О. Актуальні виклики та загрози регіональній безпеці: висновки для України: аналіт. доп. / заг. ред К. А. Кононенка. Київ: НІСД, 2014. 48 с.
30. Потехін О. Глобалізація безпеки. Донецьк: Ноулідж, 2011. 246 с.
31. Потехін О. Мала енциклопедія міжнародної безпеки. Київ.: Вид-во Європ. ун-ту. 2012. 367 с.
32. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави: Закон України від 19.06.2003 р. (відмінений на підставі Закону України від 21.06.2018 № 9-VIII). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/975-15#Text>.
33. Про денонсацію Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року: Проект Закону України № 0076 від 20 березня 2014 р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/mu68001?an=115389&ed=1968_07_01
34. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики. Закон України від 1 липня 2010 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>
35. Про національну безпеку України. Закон України від 21 червня 2018 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
36. Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав. Закон України від 02.03.2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1518-14#Text>
37. Про Стратегію забезпечення кібернетичної безпеки України. Указ Президента України від 15 березня 2016 року. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/417.html?PRINT>.
38. Про Стратегію національної безпеки України. Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 *Режим доступу:* <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>.
39. Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки. Закон України від 23.04.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/613-14#Text>
40. Святун О. Будапештський меморандум та його співвідношення з Договором про нерозповсюдження ядерної зброї. Віче. №20. 2014. URL: file:///C:/Users/1/AppData/Local/Temp/viche_2014_20_5.pdf
41. Стародуб Т. С. Підходи до визначення «регіональна безпека». *Стратегічна панорама*. № 3. 2006. с. 54-59.

42. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду ООН від 26 червня 1945 р. Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text
43. Стратегічні пріоритети політики України в Чорноморському регіоні. *Аналітична доповідь*: матер. кругл. столу. Одеса: Фенікс, 2013. 168 с.
44. Студентські конспекти: Інформаційні війни: теорія, PR, зв'язки із громадськістю, дипломатія. URL: <http://mestnye.politiko.ua/blogpost82707>
45. Теорія безпеки : курс лекцій : навчальний посібник / Колб О. Г., Копотун І. М., Савченко А. В., та ін.; за заг ред. д.ю.н., проф., Заслуженого юриста України Колба О. Г. Луцьк: видавництво «Терен», 2021. 504 с.
46. Тимків Я. Окремі аспекти співпраці України з Північноатлантичним альянсом та їх вплив на ставлення громадян до організації. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*: збірник наукових праць. Вип. 101. Частина 1. Київ. 2011. С. 80-88.
47. Тимків Я. Теорія і практика сучасної європейської політики безпеки: приклад Польщі: навч. посіб. Львів: Видавництво НУ «ЛІТ». 2011. 240 с.
48. Толстов С. В. Еволюція зовнішньополітичної концепції України в контексті Європейської безпеки. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2016. Вип. 23(1). С. 10-24.
49. Торопигін А. В. Економічна глобалізація і проблеми національної та міжнародної безпеки. *Проблеми сучасної економіки*. 2006. № 1. С. 12 - 15.
50. Трансформація міжнародної безпеки: сучасні виклики та загрози: матеріали міжнар. наук. конфер. (Львів, 22–23 березня 2018 р.). Львів: Факультет міжнародних відносин ЛНУ імені Івана Франка. 2018. 187 с.
51. Трансформація національних концепцій безпеки як відповідь на нові глобальні та регіональні виклики і загрози: досвід України та НАТО : зб. міжнар. конф.: за аг. ред. К. А. Кононська. Київ: НІДС. 2012. 80 с.
52. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 27 червня 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
53. Україна-НАТО: сучасний стан відносин та перспективи розвитку / Національний інститут проблем міжнародної безпеки. Київ: ПІД «Фоліант». 2008. 352 с.
54. Умланд А. Демонстративный коллаборационизм: как Китай и французские правые подрывают режим нераспространения ядерного оружия. *Континент*. 2015. Вип. 4. URL: <http://www.continent.de/authors/umland/public-01-11-2015.html>
55. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного від 9 липня 1997 р. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text
56. Хартія Україна-США про стратегічне партнерство від 19 грудня 2008 р. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_140#Text.
57. Хилько О. Л. Концепція кооперативної безпеки в сучасному європейському безпековому контексті. *Актуальні проблеми міжнародних відносин* : збірник наукових праць. Київ: нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Ін-т міжнародних відносин : Київ. 2011. Вип. 100. (ч. 1). С. 162169

58. Юськів Х.В. Нові виклики та загрози для системи національної безпеки держави в умовах трансформації системи міжнародних відносин на глобальному й регіональному рівнях: теоретико-методологічні та прикладні аспекти. *International relations, part «Political sciences»*. №11 (2016). URL: <file:///C:/Users/1/AppData/Local/Temp/2903-10629-1-PB.pdf>.

Правові основи безпеки

Компетентності, якими повинен володіти здобувач

Здатність виявляти внутрішні та зовнішні загрози, умови, джерела походження та граничні показники (індикатори безпеки) економічної, екологічної, військової, цивільної безпеки. Здатність формувати та вдосконалювати нормативно-правову базу та моделі безпеки для протидії загрозам. Здатність розробляти та проводити загальні і спеціальні заходи з безпеки, які реалізуються в усіх напрямках і видах діяльності суб'єктів господарювання. Здатність кваліфіковано давати рекомендації керівникам підрозділів відділів, установ та органів з питань, пов'язаних з проблемами забезпечення безпеки.

Тема 1. Поняття та зміст основних положення забезпечення безпеки.

Конституційні засади забезпечення безпеки України. Характеристика основних положень Закону України “Про основи національної безпеки України”. Характеристика основних положень Стратегії національної безпеки України. Правові принципи забезпечення безпеки Української держави. Правові пріоритети національних інтересів безпеки Української держави. Розвиток нормативно-правових засад забезпечення безпеки особи, суспільства і держави України.

Тема 2: Міжнародна правова безпека України.

Поняття правової міжнародної безпеки. Міжнародна правова безпека в системі національної безпеки України. Предмет і структура міжнародної правової безпеки. Суб'єкти і об'єкти міжнародної правової безпеки. Система забезпечення міжнародної правової безпеки. Критерії міжнародної правової безпеки. Індикатори та порогові рівні міжнародної правової безпеки. Участь

України в міжнародній миротворчій діяльності під егідою ООН, ОБСЄ, інших міжнародних організацій у сфері безпеки.

Тема 3: Правові основи воєнної безпеки України.

Поняття правових основ воєнної безпеки. Правові основи воєнної безпеки в системі національної безпеки. Основні загрози воєнній безпеці України. Система воєнної безпеки України, умови її формування. Складові системи воєнної безпеки і їх призначення. Перспективи розвитку і шляхи вдосконалення правових основ системи воєнної безпеки України.

Тема 4: Правові основи політичної безпеки України.

Поняття правових основ політичної безпеки. Правові основи політичної безпеки в системі національної безпеки України. Правовий статус суб'єкти політичної безпеки. Система забезпечення правових основ політичної безпеки. Критерії правових основ політичної безпеки та індикатори та порогові рівні політичної безпеки.

Тема 5: Правові основи економічної безпеки України.

Поняття правових основ економічної безпеки держави, її системна сутність та структурні рівні. Економічна безпека в системі національної безпеки держави. Об'єкти та суб'єкти економічної безпеки держави за структурними рівнями економічної безпеки. Економічна безпека держави, суб'єктів господарювання, населення. Національні економічні інтереси України та їх класифікація.

Тема 6: Правові основи екологічної безпеки України.

Поняття правових основ екологічної безпеки держави, її системна сутність та структурні рівні. Аварія на Чорнобильській АЕС як приклад значущості екологічних проблем у житті суспільства. Екологічна безпека в системі національної безпеки держави, об'єкти та суб'єкти екологічної безпеки держави. Система забезпечення екологічної безпеки. 5. Критерії екологічної безпеки та індикатори та порогові рівні екологічної безпеки України.

Тема 7: Правові основи інформаційної безпеки України.

Поняття правових основ інформаційної безпеки держави. Правові основи

інформаційна безпека в системі національної безпеки держави. Правовий статус суб'єктів інформаційної безпеки держави. Механізм забезпечення національної інформаційної безпеки. Державна політика України у сфері національного інформаційного простору. Національні інтереси в інформаційній сфері. Політика формування національного інформаційного простору. Інформаційна безпека в сучасному світі.

Питання до іспиту:

1. Екологічна безпека в системі національної безпеки держави, об'єкти та суб'єкти екологічної безпеки держави.
2. Конституційні засади забезпечення безпеки України.
3. Критерії екологічної безпеки та індикатори та порогові рівні екологічної безпеки України.
4. Об'єкти та суб'єкти економічної безпеки держави за структурними рівнями економічної безпеки.
5. Правовий статус суб'єктів політичної безпеки.
6. Правовий статус суб'єктів інформаційної безпеки держави.
7. Правові пріоритети національних інтересів безпеки Української держави.
8. Система воєнної безпеки України, умови її формування.
9. Система забезпечення правових основ політичної безпеки.
10. Складові системи воєнної безпеки і їх призначення.

Рекомендовані джерела:

1. Барановський О. І. Філософія безпеки : монографія : у 2 т. О. І. Барановський; Ун-т банк. справи Нац. банку України. К., 2014. 1546 с.
2. Бараш Ю. Н. Принципи побудови сектору оборони нейтральних держав. Досвід для України. Бараш Юрій Наумович, Куплевацька Олена Іванівна. Стратег. пріоритети. – 2011. – № 4. – С. 136–143.
3. Вавринчук М.П. Інформаційна безпека держави. М. П. Вавринчук, О. В. Когут. Правові засади організації та здійснення публічної влади : зб. тез II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Хмельницький, 2-8 трав. 2019 р.). - Хмельницький : ХУУП, 2019. - С. 37-40.
4. Дзьобань О. П. До проблеми визначення місця й ролі інформаційних аспектів безпеки у соціальних процесах. Дзьобань О. П., Соснін О. В. Науковий

вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія: Економіка, право, політологія, туризм: Зб. наук. ст. К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2011. Вип. 1 (3). С. 45-49.

5. Екологічна безпека регіонів України: порівняльні оцінки. Іванюта С. П., Качинський А. Б., *Стратегічні пріоритети*, №3 (28), 2013 р. С.157-164.

6. Качинський А. Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень : монографія / А. Б. Качинський. – К. : НІСД, 2013. –104 с. 13.

7. Комар Н. В. Концепція формування та реалізації національних інтересів у системі забезпечення національної безпеки країни [Текст] Н. В. Комар, М. В. Лизун. Новий світовий економічний порядок та глобальні виклики для України: монографія. О. В. Булатова, Ю. Г. Козак, В. В. Козюк, Н. В. Комар ; за наук. ред. А. Крисоватого, Є. Савельєва. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. С. 133-140.

8. Кормич БЛ. Організаційно правові засади політики інформаційної безпеки України: Монографія. - Одеса: Юридична літера тура, 2003. - 472 с.

9. Ліпкан В А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України: Монографія. - К.: Текст, 2003. - С. 553

10. Кравчук В.М. Засади (принципи) організації та діяльності прокуратури України та Польщі: порівняльно-правовий аналіз. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. Випуск.6 (3). С.145-149

11. Франчук В.І. Особливості організації системи економічної безпеки вітчизняних акціонерних товариств в умовах трансформаційної економіки: монографія - Львів: Львівський державний університет внутрішніх. 2010. 324 с.

Міжнародна безпека

Компетентності, якими повинен володіти здобувач

Здатність виявляти внутрішні та зовнішні загрози, умови, джерела походження та граничні показники (індикатори безпеки) міжнародної економічної, міжнародної екологічної, міжнародної військової та міжнародної цивільної безпеки. Здатність формувати та вдосконалювати організаційні структури та створювати відповідні умови для забезпечення безпеки. Здатність застосовувати правові засади функціонування держави і основи законодавства України, що стосуються повноважень держави, прав людини для забезпечення національної безпеки України, безпеки державного кордону, збройної боротьби та захисту демократичних цінностей. Здатність збирати, обробляти, оцінювати й аналізувати інформацію з різних джерел, використовувати методи обробки інформації, профілювання ризиків, кримінального аналізу та криміналістики,

використовувати спеціалізоване програмне забезпечення для оцінки обстановки, прийняття рішень та оцінки ефективності застосування підрозділів. Здатність віддавати накази та розпорядження, забезпечувати їх виконання та нести відповідальність.

Тема 1. Концептуальні основи міжнародної безпеки.

Підходи до визначення понять «безпека», «міжнародна безпека» та «європейська безпека», «загроза», «виклик». Національні інтереси як основа формування концепцій національної, регіональної (європейської) та міжнародної безпеки. Еволюція загроз та викликів міжнародній та європейській безпеці. Глобальні проблеми в контексті забезпечення міжнародної та європейської безпеки.

Тема 2: Міжнародна: військова сфера.

Характеристика наявної ситуації в військовій сфері щодо забезпечення міжнародної та європейської безпеки. Загрози та виклики міжнародній безпеці у військовій сфері. Угоди щодо контролю над озброєннями в системі міжнародної безпеки. Тероризм як виклик часу; роль міжнародних, регіональних організацій у забезпеченні міжнародної безпеки у військовій сфері.

Тема 3: Міжнародна безпека: економічна сфера.

Сутність та значення економічної складової у забезпеченні міжнародної безпеки. Характер загроз та викликів міжнародній безпеці в економічній сфері. Міжнародна безпека в умовах взаємозалежності суб'єктів світового господарства; енергетична безпека. Роль міжнародних, регіональних організацій у забезпеченні міжнародної безпеки у економічній сфері.

Тема 4: Міжнародна безпека: інформаційна та гуманітарна сфера.

Сутність та значення інформаційної складової у забезпеченні міжнародної безпеки. Характер загроз та викликів міжнародній безпеці в інформаційній сфері. Сутність та значення гуманітарної складової у забезпеченні міжнародної безпеки. Характер загроз та викликів міжнародній

безпеці в гуманітарній сфері. Роль міжнародних, регіональних організацій у забезпеченні міжнародної безпеки у інформаційній та гуманітарній сферах.

Тема 5: Міжнародна безпека: екологічна сфера.

Сутність та значення екологічної складової у забезпеченні міжнародної безпеки. Характер загроз та викликів міжнародній безпеці в екологічній сфері. Специфіка та основні пріоритети забезпечення екологічної безпеки в Європі. Роль міжнародних, регіональних організацій у забезпеченні міжнародної безпеки у екологічній сфері.

Тема 6: Регіональна безпека як складова системи міжнародної безпеки.

Складові елементи системи міжнародної безпеки. Міжнародна безпека та межі національного суверенітету. Регіональна безпека як складова системи міжнародної безпеки. Роль міжнародних та регіональних організацій у забезпеченні міжнародної та регіональної безпеки. Роль ООН в забезпеченні міжнародної безпеки.

Тема 7: Система безпеки в Європі.

Підходи провідних європейських країн до забезпечення національної та європейської безпеки. Еволюція підходів в Європі до забезпечення європейської безпеки. Роль ЄС, НАТО, ЗЄС та ОБСЄ у процесі забезпечення регіональної безпеки в Європі. Взаємодія ЄС, НАТО та ОБСЄ з іншими організаціями у забезпеченні регіональної безпеки в Європі.

Тема 8: Система безпеки в Євразії та країнах Азіатсько-тихоокеанського регіону (АТР).

Підходи до забезпечення безпеки пострадянського простору; безпека як фактор інтеграції на пострадянському просторі. Роль Шанхайської Організації Співробітництва у процесі забезпечення безпеки в регіонах Євразії та АТР. Підходи до забезпечення національної безпеки Китаю. Специфіка регіону АТР та її вплив на формування системи регіональної безпеки. Роль АСЕАН, АТЕС та АРФ у забезпеченні регіональної безпеки в АТР.

Тема 9: Система безпеки в Латинській Америці.

Специфіка регіону Латинської Америки та її вплив на формування системи регіональної безпеки. Підходи до забезпечення національної безпеки Бразилії. Роль Андського співтовариства, Групи Ріо, КАРІКОМ та МЕРКОСУР у процесі забезпечення регіональної безпеки в Латинській Америці. Взаємодія організацій регіону з ЄС у забезпеченні безпеки в регіоні.

Тема 10: Система безпеки на Близькому Сході.

Специфіка регіону Близького Сходу та її вплив на формування системи регіональної безпеки. Підходи до забезпечення національної безпеки Ізраїлю. Підходи до забезпечення національної безпеки Ірану. Роль Організації Ісламського співробітництва, Ради співробітництва арабських держав Перської затоки, Союзу для Середземномор'я та Ліги арабських держав у процесі забезпечення регіональної безпеки на Близькому Сході. Взаємодія організацій регіону з ЄС у забезпеченні безпеки в регіоні.

Тема 11: Роль міжнародних організацій в формуванні та трансформації системи міжнародної безпеки.

ООН як провідна глобальна організація забезпечення міжнародної безпеки: історія створення та розвиток. Органи ООН з підтримки миру та безпеки (Рада Безпеки, Генеральна Асамблея, Міжнародний суд ООН). Роль ОБСЄ в системі міжнародної безпеки: від наради до організації. Пріоритетні напрямки діяльності ОБСЄ з підтримки безпеки та миру. Місце НАТО у формуванні сучасної системи міжнародної безпеки. Еволюція концептуальних засад НАТО у постбіполярний період. Роль Європейського Союзу в системі міжнародної безпеки. Особливості реалізації спільної політики безпеки та оборони ЄС на сучасному етапі.

Тема 12: Нормативно-правові та інституційні засади реалізації політики міжнародної безпеки України.

Підходи України до визначення національної та міжнародної безпеки: аналіз основоположних документів. Підходи України до посилення безпеки на національному та міжнародному рівнях. Воєнно-політичні аспекти міжнародної

безпеки України. Пріоритетні напрямки реалізації зовнішньої політики України у сфері безпеки та захисту національних інтересів. Повноваження та компетенція органів влади в Україні в сфері міжнародної безпеки.

Тема 13: Україна та проблеми безпеки в рамках ООН та ОБСЄ.

Пріоритетні питання діяльності України в ООН. Проблема реформування ООН та позиція України. Україна та ОБСЄ в контексті трансформації системи міжнародної безпеки. Інтереси України щодо участі в операціях з підтримки миру. Нормативно-правове регулювання миротворчої діяльності України: національний та міжнародний контекст. Місце України в міжнародних миротворчих силах, зокрема під егідою ООН та ОБСЄ.

Тема 14: Україна в європейській та євроатлантичній системах безпеки.

Україна в системі європейської безпеки. Взаємодія Україна - НАТО. Співробітництво України та ЄС в сфері безпеки. Безпекове співробітництво України з країнами Центрально-Східної та Південно Східної Європи. Участь України у врегулюванні конфліктів в Європі: історія і сучасність. Інтереси та підходи України до врегулювання конфліктів в Європі.

Тема 15: Двостороннє співробітництво України в сфері міжнародної безпеки.

Безпека України в контексті діалогу з провідними акторами та стратегічними партнерами: проблеми та перспективи. Діалог Україна-США з питань міжнародної безпеки. Основні напрямки взаємодії в сфері безпеки України з країнами СНД. Співробітництво України з країнами Сходу та Азії в безпекових питаннях.

Питання до іспиту:

1. Безпекове співробітництво України з країнами Центрально-Східної та Південно Східної Європи.
2. Взаємодія ЄС, НАТО та ОБСЄ з іншими організаціями у забезпеченні регіональної безпеки в Європі.
3. Двостороннє співробітництво України в сфері міжнародної безпеки.

4. Еволюція загроз та викликів міжнародній та європейській безпеці.
5. Місце НАТО у формуванні сучасної системи міжнародної безпеки.
6. ООН як провідна глобальна організація забезпечення міжнародної безпеки: історія створення та розвиток.
7. Роль ОБСЄ в системі міжнародної безпеки: від наради до організації.
8. Специфіка регіону Близького Сходу та її вплив на формування системи регіональної безпеки.
9. Угоди щодо контролю над озброєннями в системі міжнародної безпеки.
10. Україна та проблеми безпеки в рамках ООН та ОБСЄ.

Рекомендовані джерела:

1. Bezpieczeństwo międzynarodowe. Teoria i praktyka / K. Żukrowska, M. Grącik (red.). – Warszawa: Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, 2006. – 346 s.
2. Бучик В. С. Євразійські організації з питань безпеки: виникнення, становлення, тенденції розвитку та перспективи співпраці з Україною. Економіка та держава № 1/2011. С.133-136. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2011/38.pdf
3. Васильєв Г. Ю., Підтримка міжнародної безпеки - глобальна проблема людства. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» № 2 (21) 2014. С.155-166.
4. Коломієць О. Порівняльний аналіз сучасних моделей міжнародної безпеки. Дослідження світової політики : зб. наук, праць ІСЕМВ. - Київ : ІСЕМВ НАНУ, 2013. - Вип. 3 (64). - С. 80-90
5. Коломієць О.В. Концепт міжнародної безпеки в контексті глобалізації: монографія. Київ: Вид-во КиМУ, 2013. 427 с.
6. Меморандум о взаимопонимании между Секретариатом ШОС и Секретариатом ОДКБ. — URL: <http://www.sectsco.org/RU/show.asp?id=112>
7. Устав организации договора о коллективной безопасности. URL: <http://www.dkb.%gov.ru/start/index.htm>
8. Хартия Шанхайской организации сотрудничества. URL: <http://www.sectsco.org/RU/show.asp?id=86>

Військово-політична безпека держави

Компетентності, якими повинен володіти здобувач

Здатність розробляти та проводити загальні і спеціальні заходи з безпеки, які реалізуються в усіх напрямках і видах діяльності суб'єктів господарювання. Здатність кваліфіковано давати рекомендації керівникам підрозділів відділів,

установ та органів з питань, пов'язаних з проблемами забезпечення безпеки. Здатність використовувати історичний досвід війн та воєнних конфліктів, підтримувати традиції збройних сил та правоохоронних органів. Здатність застосовувати тактичні прийоми загальновійськового бою та бойових дій правоохоронних підрозділів, способи дій підрозділів, забезпечувати бойове, ресурсне, інженерно-технічне забезпечення та зв'язок у підрозділі в різних умовах функціонування та різних формах оперативно-службових дій.

Тема 1. Система управління національною безпекою. Вимоги, які висуваються до системи управління національною безпекою. Складові системи управління національною безпекою. Загальна характеристика сектору безпеки і оборони України.

Тема 2 Нормативно-правове забезпечення національної безпеки. Конституційні засади забезпечення національної безпеки України. Роль законів та інших законодавчих актів у регулюванні суспільних відносин у сфері національної безпеки. Місце підзаконних актів у забезпеченні національної безпеки.

Тема 3. Обороздатність держави. Обороздатність держави – невідємна частина національної безпеки України. Сучасний стан забезпечення обороздатності держави. Підготовчі дії України до вступу у НАТО.

Тема 4. Основи стратегічного планування забезпечення національно безпеки. Понятійно-категорійний апарат стратегічного планування. Соціально-правова природа планування. Поняття стратегічного планування забезпечення національної безпеки. Роль понятійно-категорійного апарату у підвищенні рівня ефективності стратегічного планування.

Тема 5. Організаційно-правові засади стратегічного планування забезпечення національної безпеки. Поняття організаційно-правових засад планування. Організаційні засади стратегічного планування. Правові засади стратегічного планування забезпечення національної безпеки.

Тема 6. Розробка стратегії національної безпеки. Поняття стратегії

національної безпеки. Основні суб'єкти розробки стратегії національної безпеки. Роль і місце інших учасників діяльності у розробці стратегії національної безпеки.

Тема 7. Особливості підготовки та впровадження стратегічних планів в Україні. Підготовчий етап до впровадження стратегічних планів України. Контрольна діяльність суб'єктів розробки стратегії національної безпеки щодо впровадження стратегічних планів на практиці. Етап впровадження стратегічних планів в процес забезпечення національної безпеки.

Тема 8. Оцінка загроз національним інтересам. Поняття оцінки загроз національної безпеки України. Співвідношення оцінки загроз з критеріями ефективності діяльності по забезпеченню національної безпеки. Рішення суб'єктів сектору безпеки і оборони, що приймаються на підставі оцінки загроз національній безпеці України.

Тема 9. Воєнна доктрина України. Соціально-правова та політична природа воєнної доктрини. Сучасна воєнна доктрина України. Реалізація воєнної доктрини України у гібридній війні з Російською Федерацією.

Тема 10. Рада національної безпеки і оборони України. Конституційно-правовий статус Ради національної безпеки і оборони України. Принципи формування та діяльності Ради національної безпеки і оборони України. Роль ради національної безпеки і оборони України у забезпеченні національної безпеки України.

Тема 11. Функції та компетенція Ради національної безпеки та оборони України. Основні елементи структури Ради національної безпеки та оборони України. Функції та компетенція Ради національної безпеки та оборони України. Основні елементи структури Ради національної безпеки та оборони України. Оціночні показники (критерії) ефективності діяльності Ради національної безпеки та оборони України.

Питання до іспиту

1. Вимоги, які висуваються до системи управління військовою безпекою.

2. Загальна характеристика сектору безпеки і оборони України.
3. Обороздатність держави – невідємна частина національної безпеки України.
4. Структура військової безпеки.
5. Реалізація воєнної доктрини України у гібридній війні з Російською Федерацією.
6. Складові системи управління військовою безпекою.
7. Соціально-правова та політична природа воєнної доктрини.
8. Цивільний контроль над військовою безпекою держави.
9. Сучасний стан забезпечення обороноздатності держави.
10. Характеристика воєнної доктрини України.

Рекомендовані джерела:

1. Актуальні проблеми реалізації політики національної безпеки України в оборонній сфері. Вип. 27 / За заг. ред. В. П. Горбуліна. – К.: ДП „НВЦ „Євроатлантикінформ”, 2006. – 192 с.
2. Бодрук О. Національні інтереси / О. Бодрук // Політика і час. - 2001. - № 12. - С. 52-62.
3. Бодрук О. С. Структури воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти : монографія / О. С. Бодрук. - К. : НІПМБ, 2001. - 300 с.
4. Валевський О. Л. Державна політика в Україні: методологія аналізу, стратегія, механізми впровадження : монографія / О. Л. Валевський. - К. : НІСД, 2001. - 240 с.
5. Великий тлумачний словник української мови / Упорядник Т. В. Ковальова, Харків: Фоліо, 2005. 767 с.
6. Воєнна безпека України на межі тисячоліть : монографія / Г. М. Перепелиця, С. О. Дмитрова, В. С. Корсидович та ін. Київ : Стилос, 2002. 384 с.
7. Воєнна доктрина України. Затверджено Указом Президента України від 15 черв. 2004 р. № 648/2004 // Офіц. сайт М-ва оборони України. - Режим доступу : <http://www.mil.gov.ua>
8. Герасимов А. Напрями поліпшення демократичного цивільного контролю над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави у контексті європейського досвіду. Офіц. сайт НІСД. *Режим доступу* : <http://www.niss.gov.ua/Monitor/november08/17.htm>
9. Герасимчук С. Про політиків і аналітиків. Подекуди драматично.... *Дзеркало тижня*. 2009. № 8. 7-13 берез.
10. Глобалізація і безпека розвитку : монографія / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. ; керів. авт. кол. і наук. ред. О. Г. Білорус. Київ : КНЕУ, 2001.

733 с.

11. Горбулін В. П. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки : монографія. Київ : НІСД, 2011. 288 с.

12. Закон України «Про Збройні сили України» №1934-XII від 06.12.1991 р. *Електронний ресурс. Режим доступу:* <http://zakon.rada.gov.ua>.

13. Закон України «Про оборону України» №1932-XII від 06.12.1991 р. *Електронний ресурс. Режим доступу:* <http://zakon.rada.gov.ua>.

14. Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України» №183/98-ВР від 05.03.1998 р. *Електронний ресурс. Режим доступу:* <http://zakon.rada.gov.ua>.

15. Про воєнну доктрину України: Указ Президента України. *Армія України*. 2004. 22 червня.

16. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року "Про нову редакцію Воєнної доктрини України". Указ Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015. *Електронний ресурс. Режим доступу:* <https://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>

17. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року "Про Стратегію воєнної безпеки України". Указ Президента України від 25.03.2021 № 121/2021. *Офіційний вісник України*. 2021. №27. Ст. 1321.

18. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року "Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України". Указ Президента України від 14 березня 2016 №92/2016. *Електронний ресурс. Режим доступу:* <https://www.president.gov.ua/documents/922016-19832>

19. Смолянчук В. Ф. Військова могутність України: Теоретико-методологічні засади формування та розвитку (політологічний аналіз досвіду 1990-х років): Монографія. Київ; Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2000. 448 с.

20. Указ Президента України «Про Воєнну Доктрину України» №555/2015 від 24.09.2015 р. *Електронний ресурс. Режим доступу:* <http://zakon.rada.gov.ua>.

21. Шкідченко В. П., Кохно В. Д. Воєнна безпека як категорія воєнної науки та складова національної безпеки України. *Наука і оборона*. 2000. № 2. С. 3 – 7.

Системи національної безпеки

Компетентності, якими повинен володіти здобувач

Здатність виявляти внутрішні та зовнішні загрози, умови, джерела походження та граничні показники (індикатори безпеки) економічної, екологічної, військової, цивільної безпеки. Здатність формувати та вдосконалювати організаційні структури та створювати відповідні умови для забезпечення безпеки. Здатність розробляти та проводити загальні і спеціальні заходи з безпеки, які реалізуються в усіх напрямках і видах діяльності суб'єктів господарювання. Здатність формулювати систему цінностей, діяти соціально

відповідально, неупереджено, як представник держави, керуючись нормами законодавства. Здатність ефективно працювати із засобами масової інформації. Здатність забезпечити безпечне середовище у сфері економіки, екології та інформаційної безпеки. Здатність аналізувати показники та чинники фінансово-економічної безпеки держави.

Тема 1. Національні інтереси і стратегічні національні пріоритети.

Поняття та сутність національних інтересів. Класифікація національних інтересів. Процес формування національних інтересів. Пріоритетні національні та національно-державні інтереси, їх характеристика. Методи забезпечення національних інтересів : дипломатія, прапаганда, економічні засоби, союзи та договори, примусові засоби. Національні інтереси в системі національної безпеки України. Стратегічні національні пріоритети України.

Тема 2. Безпека особистості

Безпека особи: поняття, значення, види. Безпека людини в концепції ООН про сталий людський розвиток. Походження та характер загроз безпеці особи. Правове забезпечення безпеки особи. Основні характеристики безпеки особи. Компоненти і складові людської безпеки. Система забезпечення безпеки особи. Гарантування конституційних прав і свобод людини та національна безпека. Безпека особистості в умовах глобалізації.

Тема 3. Безпека суспільства й держави

Безпека суспільства – поняття, зміст проблеми. Суспільний розвиток. Громадянське суспільство. Виклики і загрози безпеці суспільства. Безпека суспільства й держави в системі національної безпеки. Безпека держави – поняття, зміст проблеми. Внутрішня і зовнішня безпека держави. Політична стабільність держави.

Тема 4. Політична безпека.

Поняття та зміст політичної безпеки. Політична безпека в системі національної безпеки України. Суб'єкти й об'єкти політичної безпеки. Політичний інтерес. Виклики і загрози політичній безпеці. Індикатори та

порогові рівні політичної безпеки. Політична діяльність та її вплив на національну безпеку держави. Політична стабільність: шляхи досягнення, механізми забезпечення. Система забезпечення політичної безпеки.

Тема 5. Економічна безпека

Сутність та складові економічної безпеки держави. Економічна безпека в системі національної безпеки держави. Національні економічні інтереси. Нормативно-правова база економічної безпеки. Основні завдання економічної безпеки. Показники економічної безпеки. Об'єкти економічної безпеки. Суб'єкти економічної безпеки. Загрози, ризики, виклики економічній безпеці. Критерії оцінки рівня економічної безпеки. Система забезпечення економічної безпеки.

Тема 6. Екологічна безпека

Сутність, об'єкти та суб'єкти екологічної безпеки. Екологічна безпека в системі національної безпеки держави. Чинники, що впливають на рівень забезпечення екологічної безпеки. Індикатори та порогові рівні екологічної безпеки. Загрози екологічній безпеці на національному та світовому рівнях. Система забезпечення екологічної безпеки. Національні інтереси України в екологічній сфері. Оцінка сучасного стану екологічної безпеки України.

Тема 7. Соціокультурна безпека

Поняття та сутність соціальної безпеки України. Соціальні ризики, виклики та загрози. Складові елементи соціальної безпеки України. Соціальна безпека в системі національної безпеки держави. Об'єкти та суб'єкти соціокультурної безпеки. Національні інтереси України в соціальній сфері. Головні загрози національним інтересам України в соціокультурній сфері. Вплив економічних факторів на соціальну безпеку. Екологічна ситуація та медична інфраструктура. Національні відносини в державі як індикатор стану її національної безпеки. Етнополітика як складова внутрішньої політики та системи національної безпеки держави. Демографічні чинники забезпечення національної безпеки. Вплив глобалізації на національний культурний простір народів. Культурна експансія як загроза соціальній стабільності.

Тема 8. Воєнна безпека.

Сутність воєнної безпеки. Основні загрози воєнній безпеці України. Воєнна безпека в системі національної безпеки. Воєнна небезпека і воєнні загрози. Національні інтереси у воєнній сфері. Система забезпечення воєнної безпеки. Аналіз стану системи воєнної безпеки України.

Тема 9. Інформаційна безпека

Поняття та сутність інформаційної безпеки держави. Інформаційна безпека в системі національної безпеки держави. Об'єкти та суб'єкти інформаційної безпеки держави. Правове забезпечення системи інформаційної безпеки держави. Методи забезпечення інформаційної безпеки. Інтереси особистості, суспільства і держави в інформаційній сфері. Внутрішні та зовнішні загрози інформаційній безпеці. Потенційні загрози інформаційній безпеці України.

Питання до іспиту

1. Національні інтереси: зміст, компоненти та методи забезпечення.
2. Безпека особистості в системі національної безпеки.
3. Безпека суспільства й держави в системі національної безпеки
4. Політична безпека держави.
5. Сутність та зміст економічної безпеки держави.
6. Екологічна безпека в системі національної безпеки держави.
7. Сутність та зміст соціальної безпеки держави.
8. Культурні аспекти національної безпеки
9. Система воєнної безпеки.
10. Інформаційна безпека як складова національної безпеки.

Рекомендовані джерела:

1. Антонов В. О. Суспільство як об'єкт національної безпеки Української держави. Держава і право. Юридичні і політичні науки. Київ, 2013. Вип. 60. С. 79–84.
2. Байрак С., Денисюк В., Майко Т. Цілісталогорозвитку в соціальній безпеці України. / В. Денисюк, С. Байрак, Т.

Майко //Theoretical and empirical scientific research: concept and trends: Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Vol. 4), (24 July, 2020). Oxford, United Kingdom: Oxford Sciences Ltd. & European Scientific Platform. P. 148-152.

3. Білоус І. І. Поняття соціальної безпеки та її роль в системі національної безпеки держави. Ефективна економіка. 2019. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6955>.

4. Гбур З. В. Економічна безпека як одна зі складових забезпечення національної безпеки України на сучасному етапі. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 18. С. 81–86.

5. Гібридні загрози Україні і суспільна безпека. Досвід ЄС і Східного партнерства. Аналітичний документ. Київ, 2018. 105 с. URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/blok_XXIend_0202.pdf.

6. Глобальна та національна безпека : слов.-довід. / уклад.: Г. П. Ситник, О. І. Пошедін, М. М. Шевченко, С. П. Завгородня, М. Г. Орел ; за заг. ред. Г. П. Ситника. Київ : НАДУ, 2016. 139 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1vKIlnckLv--BWrnayv9hOpvWo30XrCS/view>.

7. Економічна безпека України : монографія / В. Г. Федоренко, І. М. Грищенко, О. Ф. Новікова, та ін. ; за ред. В. Г. Федоренка, І. М. Грищенка, Т. Є. Воронкової. Київ : ТОВ «ДКС центр», 2017. 462 с.

8. Інформаційна війна і національна безпека : монографія / П. П. Ткачук, Р. В. Гула, О. І. Сивак та ін. Львів : Друкарня АСВ, 2015. 265 с.

9. Інформаційні виклики гібридної війни: контент, канали, механізми протидії : аналітична доповідь / Т. Ісакова, С. Гнатюк, Д. Дубов та ін. ; за заг. ред. А. Баровської. Київ : НІСД, 2016. 109 с. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php?file=/375693/mod_resource/content/1/inform_vukluku.pdf

10. Ковалів М. В., Іваха В. О. Воєнна безпека як чинник стабільності суспільства. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична : зб. наук. пр. Львів, 2015. Вип. 3. С. 124–132.

11. Ліпкан В. А. Національна безпека України : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : КНТ, 2009. 576 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-154.html>.

12. Орел М. Г. Системний аналіз чинників, які зумовлюють завдання державного управління у сфері політичної безпеки. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 3. http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/42.pdf.

13. Пріоритетні напрями розвитку державної культурної політики в системі національної безпеки. Аналітична записка. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/2130/>

14. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.

15. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки: монографія / О.Ф. Новікова, О.Г. Сидорчук, О.В. Панькова / Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ; НАН України, Інститут

економіки промисловості. – К.; Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. – 184с.

16. Хилько М. І. Екологічна безпека України: навч. посіб. Київ, 2017. 267 с.
URL: <http://www.philosophy.univ.kiev.ua/uploads/editor/Files/.pdf>.

17. Циганов В. П. Політична безпека і безпечна політика: складові, ознаки, стан, тенденції. Київ : Ніка центр, 2006. 112 с.

Виклики і загрози безпеки

Компетентності, якими повинен володіти здобувач

Розуміння принципів та закономірностей гібридних викликів і загроз безпеки на тлі світової політики та політики окремих країн та регіонів. Застосування понять, теорій і методів до аналізу викликів і загроз безпеки стосовно політичних акторів, інститутів та ідей відповідно до певного історичного або сучасного контексту. Здатність використовувати широкий спектр теорій безпеки, концептів і методів для інтерпретації та змістовного аналізу політики. Знання про понятійно-категоріальний апарат теорії викликів і загроз безпеки; сучасних технологій викликів і загроз та засобів і методів безпеки.

Тема 1. Концепції національної безпеки та її забезпечення. Поняття концепції, її сутність та роль в регулюванні суспільних відносин. Зміст Концепції національної безпеки. Забезпечення Концепції національної безпеки України.

Тема 2. Класифікація загроз безпеки. Класифікація як наукова категорія, її роль у пізнанні суспільних явищ і процесів. Види та джерела загроз. Сучасні виклики та загрози національній безпеці України.

Тема 3. Національні інтереси в забезпеченні національної безпеки України. Поняття національних інтересів. Співвідношення понять «національні інтереси» та «національна безпека». Забезпечення національної безпеки України.

Тема 4. Стан захищеності потреб особи (Інформаційна безпека). Поняття захищеності потреб особи. Інформаційна безпека як одна із природних

потреб людини. Сучасний стан інформаційної безпеки України.

Тема 5. Війна он-лайн (загрози безпеки за комп'ютером). Поняття війн он-лайн та її види. Класифікація загроз безпеки за комп'ютером. Стан захищеності від потенційних та реальних загроз та викликів комп'ютерних систем.

Тема 6. Загрози економічній безпеці. Шляхи вирішення. Поняття загроз економічній безпеці та їх види. Сучасний стан захищеності економічної безпеки. Шляхи вирішення існуючих проблем, що стосуються захищеності економічної безпеки України.

Тема 7. Біологічні загрози безпеці. Поняття біологічних загроз безпеці. Сучасний стан захищеності від біологічних загроз. Шляхи вирішення проблем, пов'язаних із захищеністю від біологічних загроз та викликів.

Тема 8. Соціальна безпека – основний критерій сталого розвитку. Поняття соціальної безпеки. Сучасний стан соціальної безпеки. Шляхи удосконалення соціальної безпеки України та її захисту від існуючих викликів та загроз.

Тема 9. Політична безпека в системі національної безпеки України Поняття політичної безпеки та її роль і місце у системі національної безпеки України. Сучасний стан політичної безпеки України. Основні напрями удосконалення змісту політичної безпеки України та її захищеності від існуючих та потенційних викликів і загроз.

Тема 10. Міграційні загрози національній безпеці України. Поняття міграційних загроз національній безпеці України. Сучасний стан забезпечення національної безпеки у контексті протидії міграційним загрозам. Вирішення існуючих проблем, що пов'язані із міграційними викликами і загрозами національній безпеці України.

Питання до іспиту

1. Поняття загроз безпеки.
2. Види та джерела загроз.

3. Сучасні виклики та загрози національній безпеці України.
4. Співвідношення понять «національні інтереси» та «національна безпека».
5. Міграційні загрози безпеці держави.
6. Класифікація загроз безпеки за комп'ютером.
7. Стан захищеності від потенційних та реальних загроз та викликів комп'ютерних систем.
8. Поняття біологічних загроз безпеці.
9. Сучасний стан захищеності від біологічних загроз.
10. Шляхи удосконалення соціальної безпеки України та її захисту від існуючих викликів та загроз.

Рекомендовані джерела:

1. Абрамов В. і. Використання воєнної сили як інструменту глобального менеджменту. *Труди академії*. 2006. № 66. С. 271- 276.
2. Белов О. Сектор безпеки в Україні: становлення і розвиток системи стратегічного управління. *Альманах урядування в секторі безпеки України* / від.ред. М. Маїгре. Ф. Флурі. Женева - Київ: Женевський центр демократичного контролю над збройними силами. 2010. С. 70-78.
3. Берячок. В. Л. Інформаційна та кібербезпека: соціотехнічний аспект: підручник: за заг. ред. д-ра техн. наук, професора В. Б. Толубка. Київ: ДУТ. 2015. 288 с.
4. В. В. Зубарев., О. П. Кутовий., О. О. Свергунов., С. М. Химченко. Вплив глобальних політичних, енергоресурсних та екологічних змін на воєнну безпеку держави. Київ: Інстртехнологія. 2009. 256 с.
5. Глобалізація і безпека розвитку. О. Г. Білорус., Д. І. Лук'яненко, М.О. Гончаренко, В. А. Зленко та ін. / під. ред. О. Г. Білоруса. Київ: Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. Київ. нац. екон. ун-т. 2001. 734 с.
6. Глобальные трансформации: политика, экономика, культура / Д. Хелд. Э. Макгрю. Д. Гольдблатт. Д. Перратон: пер. с англ. В. В. Сапова и др. Москва: Праксис. 2004. 576 с.
7. Діордіца І. В. Концепт-продукт кібершпигунства у глобальному світі. *Безпека людини в емовах ілобалізації: сучасні правові парадигми: матеріали VII міжнар.наук.-практ.конфер. (Київ 24 лютого 2017 р.)*. Том 2. Тернопіль: Вектор. 2017. с. 256750.
8. Діордіца І. В. Поняття і зміст кібертероризму. *Прикарпатський юридичний вісний* 2016. № 3(12). С. 61-68.
9. Дубов. Д. В., Ожеван М.А. Кібербезпека: світові тенденції та виклики для України. *Аналітична доповідь*. Київ : НІСД. 2011. 30 с.

10. Євроатлантична інтеграція України: глобальний та регіональний виміри / Коваль І.М., Глебов С.В., Дубовик В.А. та ін. Одеса: «Астропринт». 2008. 142 с.
11. Качинський А. Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень : монографія. Київ : НІСД. 2013. 104 с.
12. Коломісць О. Порівняльний аналіз сучасних моделей міжнародної безпеки. *Дослідження світової політики* : зб. наук. праць. Київ: ІСЕМВ НАНУ. 2013. Вип. 3 (64). С. 80-90.
13. Константинов В. Ю. Регіональна безпека та втручання великих держав: причини еволюції у постбіполярний період. *Науковий вісник ДИПЛОМАТИЧНОЇ академії України*. Вип. 17. 2011. С. 133-137.
14. Литвиненко О. Європейська безпека і Україна: можливий шлях послабити виклики і загрози. *International Review*. № 3. 2009. С. 31-39.
15. Мандрагеля В. А. Причини та характер воєн (збройних конфліктів): філософсько
16. Стародуб Т. С. Підходи до визначення «регіональна безпека». *Стратегічна панорама*. № 3. 2006. с. 54-59.
17. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного від 9 липня 1997 р. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text
18. Хартія Україна-США про стратегічне партнерство від 19 грудня 2008 р. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_140#Text.
19. Черкасенко Є. Розвиток зовнішньоекономічних відносин в ядерно-енергетичній галузі в умовах глобалізації. *Проблеми сучасної економіки*. 2006. № 1. С. 19.
20. Шелест Г. Участь України у врегулюванні конфліктів на території країн-членів ГУАМ, як фактор забезпечення національної безпеки держави. *Режим доступу* : <https://www.academia.edu/367985/>
21. Юськів Х.В. Нові виклики та загрози для системи національної безпеки держави в умовах трансформації системи міжнародних відносин на глобальному й регіональному рівнях: теоретико-методологічні та прикладні аспекти. *International relations, part "Political sciences"*. №11 (2016). Режим доступу: <file:///C:/Users/1/AppData/Local/Temp/2903-10629-1-PB.pdf>.
22. Collard D. La société internationale après la guerre froide / D. Collard. – Paris: A. Colin, 1996. 237 p.

Нормативно-правове забезпечення інформаційної безпеки України

Компетентності, якими повинен володіти здобувач

Здатність застосування діючої законодавчої бази в галузі інформаційної безпеки та захисту інформації з обмеженим доступом у конкретній сфері діяльності, включаючи адекватні організаційні заходи, уміння їх застосовувати

в процесі професійної діяльності. Здатність забезпечити готовність підпорядкованого підрозділу до виконання завдань за призначенням, застосовувати методики підготовки персоналу та роботи з персоналом підрозділу. Здатність оцінювати стан протиправної діяльності та противника, прогнозувати найбільш ймовірні варіанти дій правопорушників та противника при вирішенні завдань в різних формах оперативно-службової діяльності та видах бою, планувати й організовувати превентивні заходи. Здатність віддавати накази та розпорядження, забезпечувати їх виконання та нести відповідальність. Здатність ефективно працювати із засобами масової інформації. Здатність забезпечити безпечне середовище у сфері інформаційної безпеки.

Тема 1. Структура нормативно-правової бази в галузі інформаційної безпеки України.

Конституція України та її положення щодо захисту інформації. Закон України «Про інформацію». Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах». Закон України «Про державну таємницю». Закон України «Про захист персональних даних». Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Типової інструкції про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію».

Тема 2. Нормативні документи в галузі технічного захисту інформації (НД ТЗІ) та державні стандарти України (ДСТУ) стосовно створення і функціонування КСЗІ.

Порядок проведення робіт із створення комплексної системи захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційній системі. Державний стандарт України. Захист інформації. Технічний захист інформації. Порядок проведення

робіт. Типове положення про службу захисту інформації в автоматизованій системі.

Тема 3. Нормативно-правове забезпечення кібербезпеки України.

Технічний захист інформації. Комп'ютерні системи. Порядок створення, впровадження, супроводження та модернізації засобів технічного захисту інформації від несанкціонованого доступу. Загальні положення щодо захисту інформації в комп'ютерних системах від несанкціонованого доступу. Методичні вказівки щодо розробки технічного завдання на створення комплексної системи захисту інформації в автоматизованій системі.

Тема 4. Нормативно-правовий захист конфіденційної інформації.

Закон України «Про захист персональних даних». Критерії оцінки захищеності інформації в комп'ютерних системах від несанкціонованого доступу. Класифікація автоматизованих систем і стандартні функціональні профілі захищеності оброблюваної інформації від несанкціонованого доступу. Вимоги із захисту конфіденційної інформації від несанкціонованого доступу під час оброблення в автоматизованих системах класу 2. Вимоги до захисту інформації WEB-сторінки від несанкціонованого доступу.

Тема 5. Захист державної таємниці.

Закон України «Про державну таємницю». Закон України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України». Постанова КМУ «Про деякі питання захисту інформації, охорона якої забезпечується державою». Положення про категоріювання об'єктів, де циркулює інформація з обмеженим доступом, що не становить державної таємниці.

Тема 6. Нормативно-правові аспекти захисту інформації.

Захист інформації на об'єктах інформаційної діяльності. Положення про державний контроль за станом технічного захисту інформації під час діяльності на території України іноземних інспекційних груп. Положення про державний контроль за станом технічного захисту інформації. Правила побудови, викладення, оформлення та позначення нормативних документів системи

технічного захисту інформації.

Тема 7. Відповідальність за порушення законодавства про захист інформації.

Невиконання законних вимог посадових осіб органів Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. Порушення адміністративного законодавства у сфері захисту персональних даних. Кримінальний відповідальність за порушення недоторканності приватного життя.

Тема 8. Міжнародне нормативно-правове регулювання у сфері захисту інформації.

Конвенції про кіберзлочинність та додатковий протокол до неї. Угода між урядами держав-членів Шанхайської Організації Співробітництва про співробітництво в області забезпечення міжнародної інформаційної безпеки. Угода про співробітництво держав-учасниць СНД у боротьбі із злочинами у сфері комп'ютерної інформації. Проект Конвенції «Про забезпечення міжнародної інформаційної безпеки».

Тема 9. Кримінальна характеристика комп'ютерних злочинів в Україні та закордоном.

Несанкціоноване втручання в роботу ЕОМ (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку. Несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в ЕОМ (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації. Несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в ЕОМ (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї. Порушення правил експлуатації ЕОМ (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється

Тема 10. Державне управління забезпеченням інформаційної безпеки: організаційно-правовий аспект.

Державне управління інформаційними технологіями. Система управління інформаційною безпекою. Звід правил для управління інформаційною безпекою.

Питання до іспиту

1. Структура нормативно-правової бази в галузі інформаційної безпеки України.
2. Нормативні документи в галузі технічного захисту інформації (НД ТЗІ) та державні стандарти України (ДСТУ) стосовно створення і функціонування КСЗІ.
3. Нормативно-правове забезпечення кібербезпеки України.
4. Нормативно-правовий захист конфіденційної інформації.
5. Захист державної таємниці.
6. Нормативно-правовий аспекти захисту інформації.
7. Відповідальність за порушення законодавства про захист інформації.
8. Міжнародне нормативно-правове регулювання у сфері захисту інформації.
9. Кримінальна характеристика комп'ютерних злочинів в Україні та закордоном.
10. Державне управління забезпеченням інформаційної безпеки: організаційно-правовий аспект.

Рекомендовані джерела:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р.. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. С. 141.
2. Закон України «Про інформацію» від 02 жовтня 1992 р.. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1992. № 48. С. 650.
3. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р. . Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2011. № 32. С. 314.
4. Про кіберзлочинність : Конвенція Ради Європи від 23.11.01 р. [URL: www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_575](http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_575)
5. Про співробітництво в області забезпечення міжнародної інформаційної

безпеки : Угода між урядами держав-членів ШОС від 16.06.09 р. URL : www.base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=28340

6. Богуш В.М. Інформаційна безпека держави. В.М. Богуш, О.К. Юдін. К. : МК-Прес, 2005. – 431 с.

7. Ільницький М.П. Правове забезпечення інформаційної безпеки у сфері державного управління. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2015. Серія ПРАВО. Випуск 34. Том 2. С.84-86.

8. Логінов О.М. Сучасні проблеми забезпечення інформаційної безпеки в контексті формування системи державного управління. *Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ* : зб. наук. праць. 2003. № 3. С. 199–204.

Геополітика

Компетентності, якими повинен володіти здобувач: здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні; знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність моніторити розвиток загроз, оцінювати їх можливі наслідки, давати експертизу рішень, що приймається з точки зору безпеки; здатність застосовувати правові засади функціонування держави і основи законодавства України, що стосуються повноважень держави, прав людини для забезпечення національної безпеки України, безпеки державного кордону, збройної боротьби та захисту демократичних цінностей; здатність формулювати систему цінностей, діяти соціально відповідально, неупереджено, як представник держави, керуючись нормами законодавства.

Тема 1. Предмет, структура та функції геополітики

Поняття геополітики як наукової дисципліни. Співвідношення політичної географії і геополітики. Витоки геополітики. Об'єкт, предмет та функції геополітики.

Тема 2. Сучасна світосистема

Політико-географічне положення держави. Території, країни, держави та акваторії: сутність та специфіка. Сутність, види та функції державного кордону.

Тема 3. Становлення геополітики

Ідеї класиків геополітики (Ф. Ратцель, Р. Челлен, Ф. Науман). Геополітичні доктрини початку XX ст. (Г. Маккіндер, А. Мехен). Російська геополітична думка (М. Данилевський, Семенов-Тянь-Шанський, М. Трубецькой, П. Савицький).

Тема 4. Геополітичні доктрини першої половини XX століття

Пріоритети німецького геополітичного мислення (К. Хаусхофер). Японська школа геополітики. Американська геополітична думка (Н. Спайкмен). Російська геополітична думка у міжвоєнний період.

Тема 5. Геополітичні ідеї другої половини XX століття

Європейські геополітичні доктрини (Ален де Бенуа, Жан Тіріар, Р. Стойкерс, Іва Лакоста, Р. Шуман, Р. Арон). Доктрини атлантизму та мондіалізму. Неоєвразійство.

Тема 6. Формування української геополітичної думки

Етапи формування геополітичної свідомості українського суспільства. Геополітичні ідеї кінця XIX–початку XX століття. Політичні погляди ідеологів українського національно-визвольного руху першої половини XX століття.

Тема 7. Геополітична структура сучасного світу

Етапи формування геополітичної карти світу. Політичні, етнокультурні та економічні особливості держав. Сутність та основні різновиди геополітичних суб'єктів/гравців. Держава, як основний геополітичний гравець: сутність та особливості. Сутність та особливості функціонування міжнародних міжурядових організацій. Армія та церква – геополітичні суб'єкти. Сутність та особливості функціонування міжнародних неурядових організацій у ролі геополітичних гравців. Економічні геополітичні гравці: сутність та особливості функціонування. Мафіозні організації та озброєні формування як геополітичні гравці. ЗМІ та їх роль у сучасних геополітичних відносинах.

Тема 8. Основні засади геополітики держав

Визначальні фактори геополітичного положення держав. Сутність та види національних інтересів. Особливості забезпечення національної безпеки держав. Геостратегія держави.

Тема 9. Європа в геополітичному вимірі

Місце об'єднаної Європи в сучасному геополітичному світо устрою: передумови формування та основні засади функціонування. Інституційна система Європейського Союзу. Геополітична та геоекономічна роль Європи у світі.

Тема 10. Північноамериканський регіон у геополітичному вимірі

Північноамериканська інтеграція. Геостратегічні інтереси США. Геостратегічні пріоритети Канади та Мексики.

Тема 11. Геополітичний вимір Азійсько-Тихоокеанського регіону

Визначальні фактори (культурно-цивілізовані відмінності, етнокультурні, етноконфесійні, історико-географічні, природно-географічні) геополітичної ролі держав Азійсько-Тихоокеанського регіону. Аналіз геостратегії Японії. Особливості геостратегії Китаю. Роль США в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Тема 12. Геополітика Росії, країн Близького та Середнього Сходу

Російська Федерація в системі геополітичних відносин. Визначальні фактори (культурно-цивілізовані відмінності, етнокультурні, етноконфесійні, історико-географічні, природно-географічні) геополітичної ролі держав Близького та Середнього Сходу. Сучасна геостратегія Ірану. Сучасна геостратегія Туреччини. Сучасна геостратегія Ізраїлю. Сучасна геостратегія Саудівської Аравії. Сучасна геополітика колишніх радянських республік (Таджикистану, Узбекистану, Азербайджану, Туркменістану та Киргизії).

Тема 13. Геополітика країн Африки, Латинської Америки, Австралії та Океанії

Особливості геополітики країн Африки. Особливості геополітики країн Латинської Америки. Особливості геополітики країн Австралії та Океанії

Тема 14. Україна в контексті сучасних геополітичних реалій

Геополітичні інтереси та сучасна українська геостратегія. Національний інтерес та національна безпека. Загрози геополітичним інтересам України. Вектори сучасної української геостратегії. Геополітичний сенс кримської проблеми.

Тема 15. Геополітичні конфлікти в сучасному світі

Геополітичний конфлікт, типи геополітичних конфліктів. Політико-правова неврегульованість статусу територій на міжнародному рівні. Територіально-політичні конфлікти. Політичні суперечності геокультурного розвитку. Геоінформаційні конфлікти. Інформаційні війни. Війна як інструмент геополітики в історії людства. Воєнно-політичний конфлікт: об'єкт, предмет, засоби, суб'єкти, типології воєнно-політичних конфліктів. Геоекономічні конфлікти.

Питання до іспиту

1. Політико-географічне положення держави. Території, країни, держави та акваторії: сутність та специфіка.
2. Сутність та основні різновиди геополітичних суб'єктів/гравців.
3. Політичні, етнокультурні та економічні особливості держав.
4. Визначальні фактори (культурно-цивілізовані відмінності, етнокультурні, етноконфесійні, історико-географічні, природно-географічні) геополітичної ролі держави.
5. ЗМІ та їх роль у сучасних геополітичних відносинах.
6. Геостратегія держави: сутність, різновиди, особливості.
7. Геополітичний конфлікт: сутність, основні типи та їх особливості.
8. Геополітична та геоекономічна роль Європи у світі.
9. Геополітичні інтереси та сучасна українська геостратегія. Вектори сучасної української геостратегії.
10. Політико-правова неврегульованість статусу територій на міжнародному рівні.

Рекомендовані джерела:

1. Бжезінський З. Велика шахівниця / пер. О. Фешовець. Київ: Фабула, 2018. 288 с. URL: <http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/Shahivniz.html> (дата звернення 13.06.2020).
2. Гаджиев К. С. Введение в геополитику: ученик. Москва: Логос, 2003. 432 с.
3. Геополітика: підручник для вузів / А. І. Кудряченко, Ф. М. Рудич, В. О. Храмов; Міжрегіональна Академія управління персоналом, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. Київ: МАУП, 2004. 296 с.
4. Дністрянський М. Геополітика: навч. посіб. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 435 с.
5. Добровольський О. В. Геополітичний розвиток Південної Азії, Океанії, Африки і Латинської Америки та інтереси України. Київ: Пульсар, 2006. 128 с.
6. Киссинджер Г. Дипломатия. Москва: Ладомир, 1997. 848 с.
7. Міжнародні відносини та світова політика: підручник / В. Манжола, В. Крушинський, С. Галака та ін. Київ: Київський ун-т, 2010. 863 с.
8. Основи громадянського суспільства та політичних знань: навч. посіб. / В. І. Бортніков, О. Б. Ярош, С. О. Байрак та ін.; за заг. ред. В. І. Бортнікова. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. 456 с.
9. Тиский М. Гополітика: навчально-методичний посібник. Луцьк: Терен, 2014. 126 с.
10. Фукуяма Ф. Конец истории? *Вопросы философии*. 1990. № 3. С. 134–148. URL: <https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/226/1/fukujaama.pdf> (дата звернення 13.06.2020).
11. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. Москва: АСТ, 2003. 603 с. URL: https://pravo33.files.wordpress.com/2012/05/1994-1-huntington-stolknovenie_civiliacij.pdf (дата звернення 13.06.2020).

II. Орієнтовний перелік питань на комплексний державний екзамен

1. Безпека особистості в системі національної безпеки.
2. Безпека суспільства й держави в системі національної безпеки
3. Безпекове співробітництво України з країнами Центрально-Східної та Південно Східної Європи.
4. Безпекознавство в системі наук.
5. Взаємодія ЄС, НАТО та ОБСЄ з іншими організаціями у забезпеченні регіональної безпеки в Європі.
6. Види та джерела загроз.
7. Визначальні фактори (культурно-цивілізовані відмінності, етнокультурні, етноконфесійні, історико-географічні, природно-географічні) геополітичної ролі держави.
8. Виклики та загрози безпеці України у зв'язку з Російською анексією Криму 2014 року.
9. Вимоги, які висуваються до системи управління військовою безпекою.
10. Відповідальність за порушення законодавства про захист інформації.
11. Геополітична та гео економічна роль Європи у світі.
12. Геополітичний конфлікт: сутність, основні типи та їх особливості.
13. Геополітичні інтереси та сучасна українська геостратегія. Вектори сучасної української геостратегії.
14. Геостратегія держави: сутність, різновиди, особливості.
15. Головні сучасні проблеми, що пов'язані із забезпеченням безпеки.
16. Двостороннє співробітництво України в сфері міжнародної безпеки.
17. Державне управління забезпеченням інформаційної безпеки: організаційно-правовий аспект.
18. Діяльність міжнародних організацій із забезпечення безпеки.
19. Еволюція загроз та викликів міжнародній та європейській безпеці.

20. Екологічна безпека в системі національної безпеки держави.
21. Загальна характеристика інших теорій безпеки.
22. Загальна характеристика сектору безпеки і оборони України.
23. Зарубіжний досвід забезпечення безпеки.
24. Захист державної таємниці.
25. ЗМІ та їх роль у сучасних геополітичних відносинах.
26. Інформаційна безпека як складова національної безпеки.
27. Класифікація загроз безпеки за комп'ютером.
28. Конституційні засади забезпечення безпеки України.
29. Конституційні основи безпекознавства.
30. Кримінальна характеристика комп'ютерних злочинів в Україні та закордоном.
31. Критерії екологічної безпеки та індикатори та порогові рівні екологічної безпеки України.
32. Культурні аспекти національної безпеки
33. Методологічні основи теорії безпекознавства
34. Міграційні загрози безпеці держави.
35. Міжнародне нормативно-правове регулювання у сфері захисту інформації.
36. Місце НАТО у формуванні сучасної системи міжнародної безпеки.
37. Національні інтереси: зміст, компоненти та методи забезпечення.
38. Нормативні документи в галузі технічного захисту інформації (НД ТЗІ) та державні стандарти України (ДСТУ) стосовно створення і функціонування КСЗІ.
39. Нормативно-правове забезпечення кібербезпеки України.
40. Нормативно-правовий захист конфіденційної інформації.
41. Нормативно-правові аспекти захисту інформації.
42. Об'єкти та суб'єкти економічної безпеки держави за структурними рівнями економічної безпеки.
43. Обороздатність держави – невід'ємна частина національної безпеки України.

44. ООН як провідна глобальна організація забезпечення міжнародної безпеки: історія створення та розвиток.
45. Політико-географічне положення держави. Території, країни, держави та акваторії: сутність та специфіка.
46. Політико-правова неврегульованість статусу територій на міжнародному рівні.
47. Політична безпека держави.
48. Політичні, етнокультурні та економічні особливості держав.
49. Поняття безпеки та її основні теорії.
50. Поняття біологічних загроз безпеці.
51. Поняття загроз безпеки.
52. Правовий статус суб'єкти політичної безпеки.
53. Правовий статус суб'єктів інформаційної безпеки держави.
54. Правові пріоритети національних інтересів безпеки Української держави.
55. Реалізація воєнної доктрини України у гібридній війні з Російською Федерацією.
56. Роль ОБСЄ в системі міжнародної безпеки: від наради до організації.
57. Система воєнної безпеки України, умови її формування.
58. Система воєнної безпеки.
59. Система забезпечення безпекознавства.
60. Система забезпечення правових основ політичної безпеки.
61. Складові системи воєнної безпеки і їх призначення.
62. Складові системи управління військовою безпекою.
63. Соціально-правова та політична природа воєнної доктрини.
64. Специфіка регіону Близького Сходу та її вплив на формування системи регіональної безпеки.
65. Співвідношення понять «національні інтереси» та «національна безпека».
66. Стан захищеності від потенційних та реальних загроз та викликів комп'ютерних систем.
67. Структура військової безпеки.

68. Структура нормативно-правової бази в галузі інформаційної безпеки України.
69. Суб'єкти безпекознавства.
70. Сутність і зміст безпекознавства.
71. Сутність та зміст економічної безпеки держави.
72. Сутність та зміст соціальної безпеки держави.
73. Сутність та основні різновиди геополітичних суб'єктів/гравців.
74. Сучасний стан забезпечення обороноздатності держави.
75. Сучасний стан захищеності від біологічних загроз.
76. Сучасні виклики та загрози національній безпеці України.
77. Теорія воєнної безпеки.
78. Теорія державної безпеки.
79. Теорія економічної безпеки.
80. Теорія інформаційної безпеки.
81. Теорія митної безпеки.
82. Угоди щодо контролю над озброєннями в системі міжнародної безпеки.
83. Україна та проблеми безпеки в рамках ООН та ОБСЄ.
84. Характеристика воєнної доктрини України.
85. Характеристика Закону України «Про національну безпеку».
86. Характеристика нормативно-правових актів безпекознавства.
87. Характеристика Стратегії національної безпеки України.
88. Цивільний контроль над військовою безпекою держави.
89. Шляхи удосконалення соціальної безпеки України та її захисту від існуючих викликів та загроз.
90. Шляхи удосконалення міграційної безпеки України.

ІІІ. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Оцінка за 100– бальн шкало ю	Оцінка за розши реною шкало ю	Оцінка за націон. шкало ю	Основні критерії	
			Обсяг викладу	Логіка і характер викладу
90–100	A	5 Відмі нно	Студент демонструє глибокі знання в обсязі вимог навчальних програм та основних компетентностей, посилається на додаткові наукові джерела, спеціальну літературу, власні професійні спостереження та дослідження.	Відповідь чітко структурована, логічна, доказова, обґрунтована, творча; включає узагальнені, систематизовані позиції. Виявляється вміння самостійно аналізувати, оцінювати, усвідомлено використовувати знання у стандартних та нестандартних ситуаціях, виявляти й відстоювати особисту позицію.
82–89	B	4 Добре	Студент має глибокі і міцні знання, здатний використовувати їх у практичній діяльності, робити висновки. Розуміє суть основних ознак понять, принципів, методів, фактів.	Відповідь послідовна, але не завжди повністю структурована. Виявляється вміння аналізувати інформацію, використовувати загальновідомі докази у власній аргументації.
75–81	C		Досить добре володіє вивченим матеріалом на теоретичному і практичному рівні. Демонструє достатньо повні знання, вміння застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами.	Відповідь послідовна, але недостатньо структурована (без виділення основних позицій). Виявляється вміння аналізувати інформацію, використовувати загальновідомі докази у власній аргументації. При цьому він може припускати незначних огріхів в аргументації думки тощо.
67–74	D	3 Задов ільно	Розуміє основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями самостійно дати визначення понять, виконувати завдання за зразком. Достатньо розкриває лише окремі позиції поставленого в білеті завдання.	Відповідь непослідовна, недостатньо осмислена, прагне пояснити лише знайомі позиції. Уміє аналізувати, робити висновки, самостійно із допомогою членів екзаменаційної комісії виправляти помилки.

60–66	E		Знання основного навчального матеріалу неповні, поверхові, недостатньо осмислені. Навчальний матеріал відтворює відповідно до тексту. Володіє лише елементарними вміннями навчальної діяльності.	Відповідь не структурована, необґрунтована, виголошення наявних знань недостатньо свідоме. Рівень володіння розумовими операціями низький. Не уміє самостійно аналізувати, порівнювати, узагальнювати та робити висновки.
1–59	FX	2 Неза дові льно	Студент аналізує менше половини навчального матеріалу; має фрагментарні уявлення про роботу з джерелами, відсутні сформовані вміння та навички. Відтворює недостатню кількість навчального матеріалу. Має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення. Нездатен розкрити виділені в білеті позиції.	Відповідь хаотична, фрагментарна. Відсутність чіткого усвідомлення суті заученого матеріалу, що відтворюється. На низькому рівні виявляє здатність елементарно викладати думки. Не здатен сформулювати відповідь без допомоги членів екзаменаційної комісії.